ARREST VAN HET HOF
VAN 11 FEBRUARI 1971 [1]

Rewe-Zentrale des Lebensmittel-Großhandels GmbH tegen Hauptzollamt Emmerich (verzoek om een prejudiciële beslissing, ingediend door het Finanzgericht Düsseldorf)

Zaak 37-70

Samenvatting

Overgangsperiode — Algemene vrijwaringsmaatregelen — Toepassingsgebied — Gemeenschappelijke ordening der landbouwmarkten — Bijzondere vrijwaringsclausules — Bevoegdheden der Commissie

(EEG-Verdrag, art. 38, lid 2; art. 226; 's Raads verordening nr. 804/68, art. 21 [Publikatieblad nr. L 148, blz. 13]; 's Raads verordening nr. 653/68 [Publikatieblad nr. L 123, blz. 4])

De voorschriften van artikel 226 zijn op de landbouwprodukten van toepassing. De opneming van vrijwaringsclausules in de landbouwverordeningen vermag aan de draagwijdte van dit artikel geen afbreuk te doen. De Commissie blijft bevoegd om op grond van artikel 226 vrijwaringsmaatregelen te nemen ten einde het hoofd te kunnen bieden aan de economische moeilijkheden voor de landbouw van een Lid-Staat, ook al worden in een landbouwverordening voor zulke gevallen bijzondere maatregelen voorzien.

In de zaak 37-70

verzoek, door de 4e Kamer van het Finanzgericht te Düsseldorf krachtens artikel 177 van het EEG-Verdrag tot het Hof gericht in het voor genoemde rechterlijke instantie aanhangig geding tussen

REWE-ZENTRALE DES LEBENSMITTEL-GROSSHANDELS GMBH, te Keulen, Jakordenstraße 3-17,

en

HAUPTZOLLAMT EMMERICH

en strekkende tot het bekomen van een prejudiciële beslissing inzake de geldigheid, subsidiair de strekking, der door de Commissie genomen beschikkingen van 30 oktober 1969 (69/375/EEG), 31 oktober 1969 (69/377/EEG), 3 november 1969 (69/392/EEG) en 17 november 1969 (69/410/EEG), waarbij

1 — Procestaal: Duits.

de Bondsrepubliek Duitsland werd gemachtigd vrijwaringsmaatregelen voor de landbouw te treffen,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE,

samengesteld als volgt: R. Lecourt, President, A. M. Donner en A. Trabucchi (Rapporteur), Kamerpresidenten, R. Monaco, J. Mertens de Wilmars, P. Pescatore en H. Kutscher, Rechters,

Advocaat-Generaal: A. Dutheillet de Lamothe
Griffier: A. Van Houtte

het navolgende

ARREST

Ten aanzien van de feiten

I — De feiten en de procesvoering

Overwegende dat de aan het geding ten grondslag liggende feiten kunnen worden samengevat als volgt en dat de procesvoering na te melden verloop heeft gehad:

Na de revaluatie van de Duitse mark per 27 oktober 1969 heeft de Raad van de Europese Gemeenschappen, gezien de gewijzigde pariteit van de Duitse mark ten opzichte van de waarde van de rekeneenheid en in aanmerking genomen dat de waarde van de rekeneenheid en de in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid vastgestelde gemeenschappelijke prijzen geen wijziging hadden ondergaan, het noodzakelijk geacht bij verordening nr. 2111/69 van 28 oktober 1969 (Publikatieblad nr. L 270 van 28 oktober 1969) de periode waarvoor de waarde van de rekeneenheid voor de Bondsrepubliek Duitsland krachtens artikel 4 van verordening nr. 653/68 (Publikatieblad nr. L 123 van 31 mei 1968) was geschorst, tot een door de Commissie zo spoedig mogelijk vast te stellen datum te verlengen. Deze verlenging moest dienen om tot aan de instelling van een systeem van steunmaatregelen ter handhaving van het prijspeil in Duitsland — met voorkoming van verstoringen op de markt — overgangsmaatregelen te kunnen nemen.

Inmiddels had de regering van de Bondsrepubliek Duitsland op 27 oktober 1969 de Commissie om machtiging tot tijdelijke vrijwaringsmaatregelen — ter compensatie van het effect van de revaluatie op de Duitse landbouwmarkt — verzocht.

Bij beschikking van 30 oktober 1969 (Publikatieblad nr. L 273 van 31 oktober

1969) machtigde de Commissie de Bondsrepubliek Duitsland op grond van artikel 226 van het EEG-Verdrag om met ingang van 27 oktober 1969 tot en met 7 december 1969 de navolgende vrijwaringsmaatregelen voor de landbouwsector te treffen:

— verhoging — met 9,29 % — van de interventieprijzen of aankoopprijzen, door de Bondsrepubliek Duitsland overeenkomstig de verordeningen houdende een gemeenschappelijke landbouwmarktordening in verband met de interventie op de binnenlandse markt te betalen (artikel 2);
— verhoging der door de Bondsrepubliek Duitsland in verband met de andere interventies op de binnenlandse markt in de zin van de artikelen 5 en 6 van verordening nr. 17/64/EEG, laatstelijk gewijzigd bij verordening nr. 1892/68, te betalen bedragen (artikel 3);
— ter compensatie van de gevolgen van voornoemde maatregelen: heffing, door de Bondsrepubliek Duitsland, van compenserende bedragen bij invoer uit en verlening van subsidies bij uitvoer naar de Lid-Staten en de derde landen (artikel 4).

Bij beschikking van 31 oktober 1969 (Publikatieblad nr. L 277 van 4 november 1969) stelde de Commissie de toepassingsmodaliteiten van de beschikking van 30 oktober vast. Deze beschikking werd aangevuld door een beschikking van 3 november 1969 (Publikatieblad nr. L 280 van 7 november 1969).

Bij beschikking van 17 november 1969 (Publikatieblad nr. L 290 van 18 november 1969) houdende wijziging van de beschikking van 30 oktober verlengde de Commissie de geldigheidsduur van de drie voornoemde beschikkingen tot en met 31 december 1969 op grond dat het oorspronkelijk voorziene tijdvak was gebleken te kort te zijn.

De firma Rewe-Zentrale, verzoekster in het bodemgeschil, die tussen eind oktober en eind december 1969 verscheidene partijen levensmiddelen uit Nederland in Duitsland had doen inklaren, maakte er bezwaar tegen dat op grond van de verordeningen die door de Bondsregering op 3 en 5 november 1969 overeenkomstig voormelde beschikkingen van de Commissie waren vastgesteld, behalve de bij invoer geheven omzetbelasting compenserende bedragen werden geheven. Het Hauptzollamt verklaarde de bezwaarschriften betreffende de partijen die op 29 oktober en 10 november 1969 waren ingeklaard, ongegrond.

Voor het Finanzgericht Düsseldorf bracht de firma Rewe-Zentrale tegen deze afwijzende beschikking in, dat op grond van § 21, Abs. 2, nr. 4 van het Zollgesetz waarop de nationale overheid zich in genoemde verordeningen baseert, de rechtmatigheid dier verordeningen afhankelijk is van een op artikel 226 van het EEG-Verdrag steunende beschikking der Commissie. Maar voormelde beschikkingen der Commissie zijn ten onrechte op artikel 226 gebaseerd. Dit artikel was niet van toepassing, omdat de voorwaarden daartoe rechtens noch feitelijk waren vervuld. Met name had op grond van artikel 226, lid 3, aan eventuele moeilijkheden voor de Duitse landbouw als gevolg van de revaluatie van de Duitse mark door verhoging van de interventieprijzen alleen voor Duitse produkten — ter compensatie van de verlaging van het landbouwinkomen — het hoofd moeten worden geboden; aldus had men de ernstige inbreuk op de normale werking van de gemeenschappelijke landbouwmarkt door de heffing van compenserende bedragen bij invoer kunnen vermijden.

Subsidiair rijst de vraag of de beschikkingen der Commissie niet ongeldig zijn voor zoveel daaraan voor het tijdvak voorafgaande aan plaatsing in het Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen terugwerkende kracht is toegekend. Het rechtskarakter van machtigingen brengt mede, dat daarbij alleen voor de toekomst regelgevende bevoegdheden kunnen worden verleend. Afgezien daarvan staat verordening nr. 653/68 aan terugwerkende kracht in de weg.

En ten slotte is het de vraag of de door beleidsredenen ingegeven verlenging van de geldigheidsduur der beschikking der

Commissie van 30 oktober 1969 met 's Raads verordening nr. 2111/69 en met artikel 226, lid 3, van het EEG-Verdrag te rijmen valt.

Mochten voormelde beschikkingen van de Commissie geldig worden geacht en zou worden uitgemaakt dat zij rechtstreeks aan door de nationale uitvoerende macht uit te vaardigen verordeningen ten grondslag kunnen worden gelegd, dan zou men deze laatste rechtsgeldig kunnen achten, ofschoon artikel 226 er niet aan ten grondslag kan liggen. Het gaat er dan om of artikel 80 van de Duitse grondwet — volgens hetwelk in verordeningen de rechtsgrondslag waarop zij berusten moet worden vermeld en verordeningen waaraan zodanige grondslag ontbreekt, naar nationaal recht ongeldig zijn — door gemeenschapsrecht van hogere orde is uitgeschakeld.

Naar aanleiding hiervan heeft het Finanzgericht bij beschikking van 15 juli 1970, ingeschreven ter griffie op 23 juli 1970, het Hof de navolgende vragen gesteld:

I — Zijn de beschikkingen van de EEG-Commissie van 30 oktober 1969 (69/375/EEG), 31 oktober 1969 (69/377/EEG), 3 november 1969 (69/392/EEG) en 17 november 1969 (69/410/EEG) voor zoveel inhoudende een machtiging tot het heffen van compenserende bedragen naar aanleiding van de revaluatie van de Duitse mark ongeldig, omdat artikel 226 van het EEG-Verdrag, waarop zij berusten, wegens de speciale vrijwaringsclausules vervat in de ordeningen der landbouwmarkten en 's Raads verordeningen nr. 804/68 van 27 juni 1968 en nr. 653/68 van 30 mei 1968 niet toepasselijk was?

II — Wanneer vraag I in ontkennende zin mocht worden beantwoord, zijn genoemde beschikkingen van de Commissie dan als machtigingen tot het heffen van genoemde compenserende bedragen ongeldig omdat:

1. de feitelijke voorwaarden, gesteld in artikel 226 van het EEG-Verdrag, niet waren vervuld;
2. de Commissie aan de ingevolge artikel 190 van het EEG-Verdrag op haar rustende motiveringsplicht niet of in onvoldoende mate heeft voldaan?

III — Wanneer de vragen I en II in ontkennende zin mochten worden beantwoord, zijn genoemde beschikkingen dan ongeldig voor zoveel daaraan voor het tijdvak voorafgaande aan hun plaatsing in het Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen terugwerkende kracht is toegekend?

IV — Wanneer de vragen I en II in ontkennende zin mochten worden beantwoord, is dan de beschikking van de Commissie van 17 november 1969 ongeldig omdat de hierbedoelde machtiging daarbij tot na 7 december 1969 is verlengd, ofschoon de voorwaarden van artikel 226 van het EEG-Verdrag toen — dat wil zeggen in het tijdvak na 7 december 1969 — niet meer waren vervuld?

V — 1. Mochten voornoemde beschikkingen der Commissie weliswaar geldig zijn maar hun grondslag niet in artikel 226, doch elders in het gemeenschapsrecht vinden, kunnen zij dan, gemeenschapsrechtelijk gezien, rechtstreeks aan door de nationale uitvoerende macht uit te vaardigen verordeningen ten grondslag worden gelegd?

2. Zo ja, geldt dat dan ook wanneer de uitvoerende macht naar nationaal recht geen verordenende bevoegdheid heeft?

Het Finanzgericht heeft er in de verwijzingsbeschikking op gewezen, dat alleen vraag IV niet van beslissende betekenis is voor de vraag of de heffing van de compenserende bedragen in de litigieuze gevallen rechtmatig is; het heeft echter ge-

meend ook deze vraag ter fine van prejudiciële beslissing aan het Hof te moeten voorleggen, omdat het onderhavige geding als een proefproces is opgezet en er bij de Hauptzollämter nog vrij veel bezwaarschriften betreffende tussen 7 en 31 december 1969 ingeklaarde partijen op afdoening wachten.

Verzoekster in het bodemgeschil, de regering van de Bondsrepubliek Duitsland en de Commissie van de Europese Gemeenschappen hebben overeenkomstig artikel 20 van het Protocol betreffende het Statuut van het Hof van Justitie van de EEG schriftelijke opmerkingen ingediend.

Het Hof heeft, gehoord het rapport van de Rechter-Rapporteur en gehoord de Advocaat-Generaal, besloten zonder voorafgaande instructiemaatregelen tot de mondelinge behandeling over te gaan.

Ter zitting van 8 december 1970 zijn door verzoekster in het bodemgeschil, door de regering van de Bondsrepubliek Duitsland en door de Commissie mondelinge opmerkingen gemaakt.

Verzoekster in het bodemgeschil werd ten deze vertegenwoordigd door H. Ditges en D. Ehle, advocaten te Keulen, verweerster in het bodemgeschil door R. Morawitz, Ministerialrat im Bundesministerium für Wirtschaft, en de Commissie van de Europese Gemeenschappen door haar juridisch adviseur H. Matthies — als gemachtigde —.

De Advocaat-Generaal heeft ter zitting van 13 januari 1971 zijn conclusie genomen.

II — Bij het Hof ingediende schriftelijke opmerkingen

Overwegende dat de krachtens artikel 20 van 's Hofs Statuut ingediende opmerkingen kunnen worden samengevat als volgt:

Vraag I

Verzoekster in het bodemgeschil betoogt dat voor de landbouwmarkt een speciale regeling geldt, waarin bijzondere aspecten in aanmerking zijn genomen en met bijzondere middelen wordt gewerkt. Is met de algemene verdragsvoorschriften beoogd het beleid en de rechtsorde van de Lid-Staten aan bepaalde voorwaarden te laten voldoen, de artikelen betreffende de landbouw zijn bovendien bedoeld om ten deze een communautair beleid en een bijzondere communautaire rechtsorde in het leven te roepen; zulks blijkt uit artikel 38, lid 4, van het Verdrag. Daarom blijven de algemene verdragsvoorschriften buiten toepassing voor zover er op het gebied van het gemeenschappelijk landbouwbeleid, met name ter verwezenlijking van de doelstellingen van artikel 39, door de communautaire organen maatregelen zijn getroffen. Evenzo kan ook de algemene vrijwaringsclausule van artikel 226 van het EEG-Verdrag geen toepassing vinden wanneer deze in de bijzondere regeling voor de landbouwsector niet met zoveel woorden is voorzien.

De toepasselijkheid van dit artikel ware bovendien in strijd met de in artikel 43, lid 2, van het EEG-Verdrag neergelegde attributie van rechtsmacht en mitsdien met de bijzondere doelstellingen omschreven in artikel 39. Want op het gebied van het gemeenschappelijk landbouwbeleid is de Raad en niet de Commissie bevoegd de nodige besluiten te nemen. Echter zou aan de Raad de verantwoordelijkheid voor de uitwerking en tenuitvoerlegging van het gemeenschappelijk landbouwbeleid uit handen worden genomen, indien het de Commissie vrij zou staan om, zonder de Raad te consulteren, krachtens artikel 226 in zijn plaats op te treden. De Commissie was derhalve tot het nemen van de bestreden beschikkingen *absoluut onbevoegd*. Bovendien doet de geheel algemene doelstelling van artikel 226 niet noodzakelijkerwijze recht wedervaren aan de in artikel 39 opgesomde bijzondere doeleinden van het gemeenschappelijk landbouwbeleid.

In de derde plaats betoogt verzoekster in het bodemgeschil, dat van toepassing van artikel 226 ook op grond van de verordeningen nrs. 804/68 en 653/68 geen sprake kan zijn. In artikel 22 van verordening nr. 804/68 wordt de toepassing van douanerechten en heffingen

van gelijke werking zonder meer verboden. En verordening nr. 653/68, waarin een regeling wordt gegeven voor het geval dat wijziging van de muntpariteit van een Lid-Staat tot economische moeilijkheden op de landbouwmarkten leidt, gedoogt niet dat op bedoeld verbod uitzonderingen worden gemaakt, behoudens voor zover sprake is van maatregelen welke aan het vrije verkeer van landbouwprodukten geen afbreuk doen (artikel 3, alinea 4). Nu bovendien door verordening nr. 804/68 — waarbij een stelsel van gemeenschappelijke prijzen in het leven is geroepen — de overgangsperiode in de sector melk en zuivelprodukten is beëindigd, zij erop gewezen dat artikel 226 van het Verdrag alleen tijdens de overgangsperiode toepassing kon vinden.

In ieder geval komt aan de voorschriften van de verordeningen nrs. 804/68 en 653/68 ten opzichte van artikel 226 van het Verdrag prioriteit toe en sluiten zij toepassing van dat artikel uit. Zolang de Raad in deze verordeningen geen wijziging brengt, kan de Commissie aan geen enkele bepaling de bevoegdheid ontlenen de Bondsrepubliek Duitsland vrij te stellen van het verbod om in het intracommunautair handelsverkeer in bedoelde produkten heffingen toe te passen. Voormelde beschikkingen van de Commissie zijn derhalve — zowel bij gebreke van rechtsgrondslag alsook omdat de Commissie niet bevoegd was — met het EEG-Verdrag in strijd.

Ook verdragen zij zich niet met 's Raads verordening nr. 2111/69 van 28 oktober 1969, volgens welker considerans steunmaatregelen compensatie moeten bieden voor de verlaging van de producentenprijzen in de Duitse landbouw.

De *Commissie van de Europese Gemeenschappen* merkt op, dat de regels voor de instelling van de gemeenschappelijke markt ingevolge artikel 38, lid 2, van het Verdrag op landbouwprodukten van toepassing zijn, voor zover in de artikelen 39 tot en met 46 niet anders is bepaald. Doch ook artikel 226 behoort tot de regels voor de instelling van de gemeenschappelijke markt. En uit de artikelen 39 tot en met 46 kan niet worden afgeleid, dat artikel 226 op landbouwprodukten niet dient te worden toegepast. In de verordeningen tot instelling der gemeenschappelijke marktordeningen kan toepassing van dit artikel niet worden uitgesloten, met name niet omdat weliswaar ook voor bijzondere voorschriften, gegeven in het kader van de gemeenschappelijke marktordeningen — doelstelling en drangwijdte dier ordeningen in aanmerking genomen — het voorbehoud van artikel 38, lid 2, geldt, doch de vrijwaringsclausules, voorkomende in de verordeningen betreffende de marktordeningen slechts de handel met derde landen betreffen en in die verordeningen alleen maatregelen voor de gehele Gemeenschap worden voorzien. Daarom kon in de landbouwverordeningen de toepassing van de algemene intracommunautaire vrijwaringsclausule van artikel 226 niet worden uitgesloten.

Ook het argument van verzoekster in het bodemgeschil dat de overgangsperiode voor de gemeenschappelijke ordeningen der landbouwmarkten reeds was afgesloten, staat aan de toepasselijkheid van artikel 226 niet in de weg. Weliswaar is er — in het kader van ieder dier marktordeningen — voor intracommunautaire vrijwaringsmaatregelen geen plaats meer in het stelsel, zoals dat na afloop van de periode van geleidelijke totstandbrenging dier ordeningen is ingevoerd; doch verstoringen welke zich na de volledige totstandbrenging van de marktorganisatie in de intracommunautaire handel voordoen, gaan het kader dier organisatie te buiten, zodat daaraan niet met behulp van de bijzondere vrijwaringsclausules der landbouwverordeningen het hoofd kan worden geboden. Overigens kan er, juridisch gezien, slechts van één enkele — voor de toepassing van artikel 226 uitsluitend bepalende — overgangsperiode sprake zijn.

De door de Commissie en door de Lid-Staten in de laatste jaren gevolgde gedragslijn houdt de bevestiging in, dat — omnium consensu — dit artikel 226 en de vrijwaringsclausules der landbouwverordeningen elkander niet uitsluiten.

Om soortgelijke redenen wordt de toepassing van artikel 226 ook niet uitgesloten door verordening nr. 653/68. Het was onmogelijk het tijdvak van schorsing van de waarde van de rekeneenheid, die de afdoening van lopende transacties heeft opgeschort, anders dan voor een zeer korte termijn te verlengen. Tussen het tijdstip van de automatische aanpassing en de inwerkingtreding van de maatregelen tot compensatie van de gevolgen dier aanpassing, dat wil zeggen tussen 27 oktober 1969 en 31 december 1969, was er een leemte, waarin naar het eenstemmig oordeel van de Lid-Staten en van de Commissie moest worden voorzien door maatregelen bedoeld om het voorheen in Duitsland geldende prijsbestel te handhaven. Om dit zonder nadeel voor de bestaande marktordeningen te bereiken, moest van artikel 226 van het Verdrag gebruik worden gemaakt.

De *regering van de Bondsrepubliek Duitsland* merkt allereerst op, dat de gevolgen van de revaluatie van de DM voor de landbouwprijzen hadden kunnen worden vermeden, indien de Raad volgens de in verordening nr. 653/68 voorziene procedure de waarde van de rekeneenheid had verhoogd met het percentage van de revaluatie. Om verschillende redenen hebben alle betrokken partijen echter gemeend, dit niet te moeten doen. Zulk een maatregel zou namelijk tot nog grotere overschotten in de andere Lid-Staten hebben geleid.

De Bondsregering voert soortgelijke redenen aan als de Commissie ten betoge dat de toepasselijkheid van artikel 226 noch door bijzondere vrijwaringsregelingen ten behoeve van de landbouw noch door de verordeningen nrs. 653/68 en 804/68 wordt uitgesloten.

Vraag II-1

Verzoekster in het bodemgeschil stelt voorop dat het Hof van Justitie gerechtigd en verplicht is in ieder afzonderlijk geval na te gaan, of aan de verschillende voorwaarden voor toepassing van artikel 226 is voldaan, en betoogt vervolgens dat in twijfel moet worden getrokken of voor de compensatieregeling de landbouwsector mag worden verdeeld al naar gelang er voor de onder een landbouwordening vallende produkten al dan niet een interventiestelsel bestaat. De door de Commissie gesignaleerde moeilijkheden betreffen in werkelijkheid de interventiebureaus — die echter geen sector van het economisch leven in de zin van artikel 226 van het EEG-Verdrag zijn —.

Anderzijds vielen er noch in concreto noch in abstracto moeilijkheden te duchten, want lagere producentenprijzen in de Duitse landbouw zijn niet als zulke moeilijkheden — in de zin van artikel 226 — te beschouwen. Bij gestegen invoer hadden de binnenlandse producenten hun prijzen met het revaluatiepercentage kunnen verlagen, hetgeen geen ernstige gevolgen zou hebben gehad, omdat de daardoor veroorzaakte inkomensderving zich zou hebben beperkt tot de overgangsperiode van ten naaste bij zes weken voor afkondiging van de — in 's Raads verordening van 9 december 1969 gegeven — steunregeling. Er moest trouwens rekening mee worden gehouden dat — zoals later ook inderdaad het geval bleek — de buitenlandse producenten het door de revaluatie verkregen prijsvoordeel in het beste geval slechts ten dele zouden „doorgeven". De vrees voor „ernstige moeilijkheden" was dan ook geenszins gerechtvaardigd.

Het dalen van de interventieprijzen als gevolg van de wijziging van de DM-pariteit ten opzichte van de rekeneenheid kon voor de Duitse landbouw betekenen, dat haar nog slechts afzet tegen naar evenredigheid verlaagde prijzen was gegarandeerd; de daarin gelegen moeilijkheid was echter niet ernstig, immers van beperkte duur; interventies deden zich in bedoeld tijdvak zelden voor en eventuele nadelige gevolgen moesten door subsidies worden gecompenseerd.

Nog meer twijfel dient te worden gekoesterd over de vraag, of bedoelde moeilijkheden als „mogelijk aanhoudend" mochten worden beschouwd, nu het einde van de kritieke periode in zicht was. Voorts was een machtiging tot heffing van compenserende bedragen niet ge-

schikt om aan eventuele moeilijkheden, gelegen in daling van het landbouwinkomen, een einde te maken. Daarentegen zou verhoging van het niveau van de interventieprijzen de mogelijkheid van afzet van landbouwprodukten tegen een bepaalde prijs hebben kunnen garanderen; het zou ook het minst schadelijke middel zijn geweest. Tegen een toename van speculatief aanbod aan de interventiebureaus had met andere middelen kunnen worden opgetreden. De interventiebureaus hadden kunnen worden gemachtigd tegen de verhoogde prijzen slechts nationale produkten te kopen.

Dat de Commissie de compensatieregeling tot zeer bepaalde produkten heeft beperkt, bewijst dat bedoelde maatregelen niet zijn genomen ter compensatie van de daling van het Duitse landbouwinkomen, doch veeleer om de door de interventieprijzen geboden absolute prijsgarantie te handhaven; daarmede heeft zij echter haar bevoegdheid overschreden.

De *Commissie van de Europese Gemeenschappen* trekt in twijfel, of particulieren deze voor de toepassing van artikel 226 noodzakelijke globale beoordeling van de economische toestand voor het Hof van Justitie kunnen aanvechten, althans voor zover geen sprake is van klaarblijkelijke miskenning of misbruik van bevoegdheid in de zin van artikel 33 van het EGKS-Verdrag. De Commissie betoogt, dat men het er in de Raad van den aanvang af over eens is geweest dat de Duitse landbouw met ernstige en mogelijk aanhoudende moeilijkheden werd bedreigd, wanneer te haren behoeve geen bijzondere maatregelen zouden worden genomen. De periode tot aan de inwerkingtreding van de steunregeling moest worden overbrugd. Daartoe heeft men zich, zoals reeds eerder was geschied, van artikel 226 bediend; wegens de betrekkelijk zwakke positie van de Duitse landbouw was vrees voor moeilijkheden als voormeld namelijk gerechtvaardigd. Dat steunmaatregelen „voorlopig voor vier jaren" nodig werden geacht, geeft inzicht in de ernst en de duur van de moeilijkheden waarmede de Duitse landbouw toen had te rekenen. Dat men op korte termijn andere, niet op artikel 226 berustende vrijwaringsmaatregelen heeft genomen, wilde dan ook niet zeggen dat tevoren de feitelijke voorwaarden voor toepassing van artikel 226 niet waren vervuld.

De Commissie wijst erop, dat men zonder de heffing van compenserende bedragen aan de grens een toevloed van importgoederen tegen lagere prijzen had moeten verwachten, waardoor de Duitse produkten van de markt zouden zijn verdrongen. Dit zou tot een op speculatieve overwegingen berustende en met alle economische logica spottende ontwikkeling van de landbouwmarkt hebben geleid. Deze gevolgen zou men door de verhoging van de interventie- en aankoopprijzen tot Duitse produkten te beperken, niet hebben kunnen vermijden, omdat de goedkopere invoer uit andere Lid-Staten en derde landen terstond tot daling der prijzen op de markt voor landbouwprodukten zou hebben geleid. En er zouden zich bovendien noodlottige consequenties voor de gemeenschappelijke landbouwmarkt hebben voorgedaan; zo zou men kunnen overgaan tot het verwerken van Duitse basisprodukten, waarvoor geen interventieprijs bestaat, tot onder de interventie vallende produkten — bij voorbeeld van melk tot boter of magere melkpoeder —, waardoor de overschotten nog zouden zijn toegenomen. Ten slotte zouden de Duitse interventiebureaus bij gebreke van voldoende opslagruimte met de aan te kopen Duitse produkten geen raad hebben geweten. Het ontstaan van overschotten en onnatuurlijke goederenstromen zou echter ernstige, nauwelijks te herstellen gevolgen voor belangrijke sectoren van de gehele economie hebben gehad. Voorts stuit steunverlening met terugwerkende kracht af op vrijwel onoplosbare moeilijkheden.

Het betoog van de *regering van de Bondsrepubliek Duitsland* berust op soortgelijke overwegingen als dat van de Commissie. Zij becijfert bovendien de verliezen welke aan de Duitse landbouw zouden zijn toegebracht indien de liti-

gieuze vrijwaringsmaatregelen achterwege waren gebleven, waarbij zij onderscheidt tussen produkten waarvoor interventie verplicht respectievelijk mogelijk is.
Voorts kwamen de importeurs door de compenserende maatregelen aan de grens niet in een slechtere positie te verkeren dan waarin zij zich voor de revaluatie bevonden.

Vraag II-2

Verzoekster in het bodemgeschil betoogt, dat aan beschikkingen strengere motiveringseisen moeten worden gesteld dan aan verordeningen en dat dit vooral geldt voor beschikkingen welke uitzonderingsvoorschriften inhouden. Wordt een Lid-Staat gemachtigd tot maatregelen die van het Verdrag afwijken, dan moet in de beschikkingen zelf zeer overtuigend zijn aangetoond dat aan alle feitelijke voorwaarden in de vrijwaringsclausule gesteld, is voldaan. In casu beperkt de Commissie zich echter in hoofdzaak tot een herhaling van de tekst van artikel 226, zonder enigerlei aanduiding waarin de pretense moeilijkheden voor de „Duitse landbouw" (door deze term worden de woorden „sector van het economisch leven" vervangen) moeten worden gezocht.
De motivering van de beschikking van 30 oktober 1969 is innerlijk tegenstrijdig: volgens het tweede gedeelte van de eerste overweging van de considerans zou de Raad tot de conclusie zijn gekomen dat geen compenserende maatregelen aan de grens mogen worden ingevoerd, terwijl de beschikking zelve een machtiging tot zulke maatregelen inhoudt.
Evenmin wordt gemotiveerd waarom aan de beschikking terugwerkende kracht werd toegekend.
De nietigheid van de beschikking van 30 oktober leidt noodzakelijkerwijze ook tot nietigheid van de uitvoeringsbeschikkingen van 31 oktober en 3 november 1969. De beschikking van de Commissie van 17 november 1969, waarbij de in genoemde beschikkingen vermelde geldigheidstermijn tot en met 31 december 1969 werd verlengd, zou een zelfde lot ondergaan. Uit laatstgenoemde beschikking blijkt niet, waarom de oorspronkelijk bepaalde termijn te kort was gebleken.
De *Commissie van de Europese Gemeenschappen* merkt op, dat de eisen welke aan de motivering ener beschikking mogen worden gesteld, moeten zijn afgestemd op „hetgeen feitelijk mogelijk is en de geldende technische eisen, alsmede ... de voor haar totstandkoming gestelde termijn". Dit volgt uit 's Hofs arrest in de zaak 16-65. De redengeving van de litigieuze beschikkingen is weliswaar beknopt; zij wordt daardoor echter niet minder duidelijk of concludent. Voorts was de dreiging van ernstige en aanhoudende moeilijkheden in de Duitse landbouw zonneklaar; dit werd door alle Lid-Staten erkend.
De *regering van de Bondsrepubliek Duitsland* is eveneens van mening, dat de beschikking der Commissie, ook volgens 's Hofs rechtspraak — en met name getoetst aan het arrest in de zaak 2-56 —, voldoende met redenen is omkleed.

Vraag III

Verzoekster in het bodemgeschil betoogt, dat het uitzonderingskarakter der ingevolge artikel 226 te treffen maatregelen medebrengt, dat dit voorschrift niet met terugwerkende kracht kan worden toegepast. Anders dan met maatregelen krachtens artikel 115, lid 2, van het Verdrag het geval is, mogen de Lid-Staten autonoom geen vrijwaringsmaatregelen nemen. Door aan een maatregel terugwerkende kracht toe te kennen, zouden de Lid-Staten echter datgene wat men in artikel 226 heeft willen voorkomen, toch kunnen bereiken. Verzoekster verwijst in zoverre naar de „ratio" van 's Hofs arrest in de gevoegde zaken 2 en 3-62.
De algemene regel volgens welke aan maatregelen der Commissie geen terugwerkende kracht toekomt, is een uitvloeisel van het rechtszekerheidsbeginsel en lijdt slechts uitzondering, wanneer het vertrouwen van de geadministreerden in een bepaalde rechtstoestand zakelijk niet gerechtvaardigd is. Verzoekster in het bodemgeschil heeft er op mogen vertrou-

wen, dat er voor de kennisgeving van de machtigingsbeschikking der Commissie — en omzetting daarvan in nationaal recht op 31 oktober 1969 — geen vrijwaringsmaatregelen van kracht zouden zijn. Omdat de revaluatie van de DM in ieder geval sedert 29 oktober 1969 te verwachten was, had de Bondsregering tijdig een aanvraag om machtiging tot vrijwaringsmaatregelen bij de Commissie kunnen indienen. Ook om redenen van communautair belang behoefde aan de machtiging geen terugwerkende kracht te worden toegekend.

De *Commissie van de Europese Gemeenschappen* betoogt, dat van de beschikkingen is kennis gegeven op de dag waarop zij zijn genomen. Van terugwerkende kracht kon derhalve slechts worden gesproken met betrekking tot het tijdvak tussen 27 oktober enerzijds en 30 c.q. 31 oktober onderscheidenlijk 3 november 1969 anderzijds.

Voorts kunnen nationale vrijwaringsmaatregelen stellig pas na de inwerkingtreding van de machtiging der Commissie worden genomen. Het is echter een geheel andere vraag vanaf welk tijdstip de vrijwaringsmaatregelen toepasselijk mogen worden verklaard en of het geoorloofd is er terugwerkende kracht aan toe te kennen. Uit artikel 226 kan echter niet worden afgeleid dat de betrokken Lid-Staat niet zou mogen worden gemachtigd vrijwaringsmaatregelen met terugwerkende kracht toe te passen.

Schorsing van de waarde van de rekeneenheid met ingang van de dag der revaluatie — volgens artikel 4, alinea 1, van verordening nr. 653/68 — maakt het mogelijk de als gevolg van wijziging der pariteit noodzakelijke maatregelen te doen terugwerken gedurende het tijdvak tussen die wijziging en de beschikking waarbij die maatregelen worden genomen. De schorsing dient om tijdelijk een juridisch vacuüm te scheppen, in dier voege dat de in bedoeld tijdvak afgesloten transacties eerst nadat de schorsing is beëindigd — overeenkomstig de nieuwe waarde van de rekeneenheid — worden afgewikkeld, waarbij ook eventuele maatregelen tot aanpassing van bepaalde landbouwprijzen in aanmerking moeten worden genomen. Verordening nr. 653/68 verschaft weliswaar slechts ten aanzien van de daarin voorziene maatregelen rechtstreeks de zekerheid, dat zij met terugwerkende kracht kunnen worden toegepast; doch dat wil niet zeggen, dat dit met andere maatregelen niet het geval kan zijn.

Vanaf de inwerkingtreding van de revaluatie van de Duitse mark, dat wil zeggen vanaf 27 oktober 1969, kon men zich niet meer beroepen op het beginsel dat het opgewekt vertrouwen bescherming verdient — ten betoge dat aan door de nieuwe situatie geboden vrijwaringsmaatregelen geen terugwerkende kracht mag worden toegekend —.

De *regering van de Bondsrepubliek Duitsland* merkt op, dat volgens artikel 4, alinea 5, van verordening nr. 653/68 de nieuwe waarde van de rekeneenheid logischerwijze met ingang van 27 oktober 1969 werd toegepast — hetgeen uiteraard medebrengt, dat ook het compensatiesysteem vanaf dat tijdstip moest gelden —.

Naar haar aard is de beschikking van de Commissie ingevolge artikel 226 een toewijzing („Genehmigung") van een door de betrokken Lid-Staat gedaan verzoek. Er doet zich hier een andere situatie voor dan in artikel 115 van het EEG-Verdrag — waarin het gaat om een echte machtiging, namelijk een eenzijdig besluit der Commissie, dat niet door een verzoek van de betrokken Staat behoeft te worden voorafgegaan —. Toepassing van artikel 226 — waaraan een verzoek van de Lid-Staat wèl dient vooraf te gaan — impliceert echter samenwerking tussen de Lid-Staat en de Commissie. Maar dan kan de beschikking ook eerst ingaan op het tijdstip waarop het daartoe strekkend verzoek is gedaan. Het vraagstuk der terugwerkende kracht komt derhalve in het geheel niet aan de orde.

Met betrekking tot hetgeen inzake de rechtszekerheid werd betoogd wijst de Duitse Regering op de in verordening nr. 653/68 voorziene mogelijkheid van maatregelen met terugwerkende kracht en op het verband tussen zulke maatre-

gelen en het compensatiesysteem aan de grens.

Vraag IV

Verzoekster in het bodemgeschil betoogt, dat ook al zou moeten worden aangenomen dat voor de invoering van het stelsel van steunmaatregelen een termijn van zes weken nodig was — hetgeen zij, onder meer met verwijzing naar de mogelijkheid dit stelsel met terugwerkende kracht toe te passen, bestrijdt — verlenging van de termijn tot en met 31 december 1969 in geen geval gerechtvaardigd was.

De *Commissie van de Europese Gemeenschappen* verklaart er geen bezwaar tegen te maken, dat ook deze vraag wordt behandeld; zij hangt ten nauwste samen met de vorige vragen en, zou zij onbesproken blijven, dan zou ten aanzien van een deel van de overgangsregeling, zoals die van 27 oktober tot en met 31 december 1969 heeft gegolden, onzekerheid blijven bestaan.

De Commissie acht het — in de verwijzingsbeschikking weergegeven — betoog van verzoekster in het bodemgeschil op dit punt onduidelijk en meent dat verzoekster niet van de juiste feiten is uitgegaan. Door 's Raads verordening nr. 2111/69 — waarbij de schorsing van de waarde van de rekeneenheid voor de Bondsrepubliek Duitsland werd verlengd — heeft men tijd willen scheppen voor maatregelen om ten aanzien van de prijzen in Duitsland de status quo te kunnen handhaven en verstoring van de markt te voorkomen. De voor invoering van het stelsel van steunmaatregelen noodzakelijke verordening van de Raad dateert van 9 december 1969, en de Duitse wet „über einen Ausgleich für Folgen der Aufwertung der Deutschen Mark auf dem Gebiet der Landwirtschaft" van 23 december 1969. Reeds uit deze data blijkt, dat de geldigheidsduur van de beschikking der Commissie van 30 oktober 1969 moest worden verlengd.

De *regering van de Bondsrepubliek Duitsland* betoogt dat zij het zou toejuichen, indien het Hof van Justitie, in het belang van een goede rechtsbedeling, mede uitspraak zou willen doen over de vierde vraag — die met de derde in nauw verband staat —, ook al zou het Finanzgericht Düsseldorf daarop voor zijn beslissing niet zijn aangewezen.

De Bondsregering merkt overigens op, dat de wettelijke maatregelen ter compensatie van de daling der producentenprijzen niet alleen door de vorming van de nieuwe regering, doch ook door de zeer tijdrovende besprekingen te Brussel zijn vertraagd.

Vraag V

Verzoekster in het bodemgeschil betoogt, dat de beschikkingen van de Commissie van 30 oktober 1969 en 17 november 1969, gemeenschapsrechtelijk gezien, rechtstreeks — als machtiging — ten grondslag kunnen worden gelegd aan maatregelen van het orgaan, dat op grond van de constitutionele orde van de Bondsrepubliek bevoegd is machtigingsbesluiten der Commissie in Duits recht om te zetten. Zij vermogen echter geen wijziging te brengen in de grondwettelijke bevoegdheidsverdeling der Bondsrepubliek noch ook in de verordenende bevoegdheden van de Duitse uitvoerende macht.

De *Commissie van de Europese Gemeenschappen* is van mening, dat de vraag een hypothetisch karakter draagt en zo onbepaald is, dat zij zich niet voor beantwoording leent. Bovendien mag de ontvankelijkheid in twijfel worden getrokken; het gaat kennelijk alleen om de uitlegging van nationaal recht.

Ook de *regering van de Bondsrepubliek Duitsland* is van mening, dat de vraag problemen ter discussie stelt, welke niet de uitlegging van het gemeenschapsrecht betreffen. Zou een toereikende machtiging van de nationale wetgever ontbreken, dan zouden de Duitse verordeningen, waarin de heffing van compenserende bedragen is voorzien, naar Duits recht ook nietig zijn, wanneer zij gemeenschapsrechtelijk door desbetreffende beschikkingen der Commissie zouden zijn gedekt. Doch dit is een vraag betreffende de uitlegging van het nationale recht, tot beantwoording waarvan het Hof van Justitie niet bevoegd is.

Ten aanzien van het recht

1 Overwegende dat het Finanzgericht te Düsseldorf bij beschikking van 15 juli 1970, ingekomen ter griffie op 23 juli 1970, het Hof krachtens artikel 177 van het EEG-Verdrag een aantal prejudiciële vragen heeft gesteld inzake de geldigheid, subsidiair de uitlegging, van de beschikkingen van de Commissie van 30 en 31 oktober 1969 (69/375 en 69/377 EEG) en van 3 en 17 november 1969 (69/392 en 69/410 EEG), betreffende de aan de Bondsrepubliek Duitsland verstrekte machtiging tot het treffen van vrijwaringsmaatregelen voor de landbouw;

De eerste vraag

2 Overwegende dat aan het Hof verzocht wordt uit te spreken of bedoelde beschikkingen, voor zover daarin de Bondsregering in verband met de revaluatie van de Duitse Mark wordt gemachtigd tot het heffen van compenserende bedragen op landbouwprodukten, ongeldig zijn, omdat artikel 226 van het EEG-Verdrag, waarop zij berusten, wegens de speciale vrijwaringsclausules vervat in de ordeningen der landbouwmarkten en 's Raads verordeningen nr. 804/68 van 27 juni 1968 en nr. 653/68 op de landbouw niet toepasselijk was;

3 Overwegende dat ingevolge artikel 226 van het Verdrag tijdens de overgangsperiode bedoeld in artikel 8, in geval van ernstige en mogelijk aanhoudende moeilijkheden in een sector van het economisch leven vrijwaringsmaatregelen kunnen worden genomen;

dat krachtens het in artikel 38, lid 2, van het Verdrag omschreven beginsel de voorschriften van artikel 226 op de landbouwprodukten van toepassing zijn;

dat de opneming van vrijwaringsclausules in de landbouwverordeningen, gezien de bijzondere aard dezer beschermende maatregelen en met name in aanmerking genomen dat zij de handel met derde landen betreffen, aan de draagwijdte van artikel 226 geen afbreuk vermag te doen;

4 Overwegende dat door de omstandigheid dat in een verordening, in casu in verordening nr. 804/68, de toepassing van enig douanerecht of enige heffing van gelijke werking op landbouwgebied wordt verboden, aan de toepassing van een algemene verdragsbepaling als artikel 226 geen beperking wordt gesteld;

dat ook verordening nr. 653/68, die betrekking heeft op de moeilijkheden welke voor de landbouwmarkten uit wijziging van de muntpariteit van een Lid-Staat voortvloeien, artikel 226 van het Verdrag niet kan terzijde stellen;

dat in deze verordening weliswaar maatregelen worden voorzien met het oog op situaties als die waarin de Commissie aanleiding vond artikel 226 van het

Verdrag toe te passen, doch dat zulks de Commissie niet onbevoegd maakt om op grond van artikel 226 machtiging te verlenen tot het nemen van vrijwaringsmaatregelen ten einde voorlopig het hoofd te kunnen bieden aan de economische moeilijkheden welke voor de landbouw van een Lid-Staat uit de wijziging van zijn muntpariteit voortvloeien;

dat aangezien deze bepaling op de daarin bedoelde uitzonderlijke situaties tot aan de afloop van de in artikel 8 van het Verdrag voorziene overgangsperiode toepasselijk is gebleven, de geldigheidsduur van artikel 226 geen beperking kan ondergaan als gevolg van de omstandigheid dat door verordening nr. 804/68 de in andere verordeningen voor bijzondere landbouwsectoren voorziene overgangsperiode werd beëindigd;

5 dat het aan de rechtsgeldigheid van de beschikkingen der Commissie derhalve niet afdoet dat zij op artikel 226 van het Verdrag berusten;

De tweede vraag

6 Overwegende dat bijaldien de eerste vraag in ontkennende zin moet worden beantwoord, aan het Hof wordt gevraagd uit te spreken of bedoelde beschikkingen ongeldig zijn omdat „de feitelijke voorwaarden, gesteld in artikel 226 niet waren vervuld", dan wel omdat „de Commissie aan de ingevolge artikel 190 van het EEG-Verdrag op haar rustende motiveringsplicht niet of in onvoldoende mate heeft voldaan";

7 Overwegende dat de Commissie in haar beschikking van 30 oktober 1969 heeft overwogen, dat de revaluatie van de Duitse Mark met 8,5 % een verlaging van de in rekeneenheden vastgestelde, doch in Duitse Mark uitgedrukte landbouwprijzen ten gevolge heeft en derhalve tot inkomensverliezen in de Duitse landbouw leidt;

8 dat zodanige — aanzienlijke en plotseling optredende — daling van inkomen op zichzelf ernstige en mogelijk aanhoudende moeilijkheden in een sector van het economisch leven zou hebben opgeleverd, die vrijwaringsmaatregelen tot herstel van evenwicht zouden rechtvaardigen;

dat er aanleiding bestond om met het oog hierop voor een korte overgangsperiode de instelling te voorzien van een systeem van heffingen aan de grens waardoor de Duitse landbouwmarkt tot op het ogenblik waarop voor langere duur een stelsel van steunmaatregelen ten behoeve van de landbouwers in het leven zou zijn geroepen, werd geïsoleerd;

dat derhalve, ter voorkoming van een ineenstorting der Duitse landbouwprijzen, het prijsniveau voorlopig moest worden gehandhaafd totdat de Duitse landbouw, dankzij bedoeld stelsel van steunmaatregelen, in staat zou zijn weerstand te bieden — en zich aan te passen — aan de daling der prijzen

welke als gevolg van de revaluatie van de DM bij handhaving van een stelsel van vrij verkeer van landbouwprodukten onvermijdelijk moest intreden;

dat deze redengeving in de beschikkingen beknopt, doch genoegzaam tot uitdrukking is gebracht;

9 Overwegende dat de Duitse rechter voorts gewag heeft gemaakt van het betoog van verzoekster in het bodemgeschil, volgens hetwelk de moeilijkheden welke uit de revaluatie van de DM voor de Duitse landbouw konden voortvloeien, hadden kunnen worden vermeden door ter compensatie van de inkomensverliezen in de landbouw de interventieprijzen alleen ten behoeve van Duitse produkten te verhogen;

10 Overwegende evenwel, dat zelfs wanneer dit stelsel even doeltreffend zou mogen worden geacht als dat van de Commissie, niet is komen vast te staan dat zulke voorzieningen voor de werking van de gemeenschappelijke markt minder ernstige moeilijkheden zouden hebben opgeleverd;

dat de Commissie door haar keuze niet is getreden buiten de grenzen van de haar in artikel 226 gelaten vrijheid van beoordeling;

11 Overwegende dat verzoekster in het bodemgeschil voorts heeft gesteld dat de Duitse Regering had kunnen volstaan met toekenning van terugwerkende kracht aan de door haar ingevoerde stelsels van steunmaatregelen;

12 Overwegende dat zulk een oplossing echter blijkens hetgeen bij de pleidooien naar voren is gebracht, op ernstige praktische bezwaren zou zijn gestuit en niet tot de gewenste bescherming had kunnen leiden, althans niet in de mate waarin zulks ter vermijding van de dreiging van ernstige en aanhoudende moeilijkheden voor de Duitse landbouw noodzakelijk ware geweest;

dat derhalve niet blijkt dat door de bestreden beschikkingen de in artikel 226, lid 1 en lid 3, gestelde voorwaarden zijn geschonden;

dat hieruit volgt dat de opgeworpen bezwaren aan de geldigheid der bestreden beschikkingen niet afdoen;

De derde vraag

13 Overwegende dat het Hof wordt verzocht om, indien de vragen 1 en 2 in ontkennende zin moeten worden beantwoord, uit te spreken of genoemde beschikkingen ongeldig zijn voor zover daaraan voor het tijdvak voorafgaande aan hun plaatsing in het Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen terugwerkende kracht is toegekend;

14 dat deze vraag verband houdt met het feit dat de Bondsrepubliek Duitsland in de beschikking van 30 oktober 1969 (artikel 6), geplaatst in het Publikatieblad

op 31 oktober 1969, is gemachtigd om met werking vanaf 27 oktober 1969 vrijwaringsmaatregelen te treffen;

15 Overwegende dat tot aan de invoeringen van een stelsel van steunmaatregelen ten behoeve van de Duitse landbouw iedere discontinuïteit in de landbouwprijzen, zoals die in Duitsland bij de revaluatie van de DM bestonden, moest worden vermeden;

dat het doel der vrijwaringsmaatregelen van voorbijgaande aard, waartoe in de beschikking van 30 oktober 1969 machtiging werd verleend, niet ten volle had kunnen worden bereikt, indien zij niet terstond bij de inwerkingtreding van de nieuwe pariteit van de DM van toepassing waren geweest;

16 dat het tijdstip waarop de in die machtiging bedoelde vrijwaringsmaatregelen in werking konden treden, derhalve op deze zelfde datum mocht worden gesteld;

dat de beschikking van de Commissie van 30 oktober 1969 en de beschikkingen van 31 oktober en 3 november 1969, waarin de beschikking van 30 oktober werd aangevuld, derhalve niet ongeldig zijn voor zover daaraan terugwerkende kracht is toegekend;

De vierde vraag

17 Overwegende dat voorts de vraag wordt gesteld of de bestreden beschikking van de Commissie van 17 november 1969 ongeldig is omdat daarin de machtiging tot na 7 december 1969 is verlengd;

18 Overwegende dat blijkens het hiervoor overwogene het doel, dat met de machtiging tot vrijwaringsmaatregelen krachtens artikel 226 werd beoogd, slechts kon worden bereikt wanneer de handhaving der in Duitsland bij de revaluatie geldende landbouwprijzen tot aan de invoering van een stelsel van steunmaatregelen door de Duitse Regering was verzekerd;

dat zulk een stelsel, de diligentie der Duitse autoriteiten ten spijt, eerst op 1 januari 1970 in werking kon treden;

19 dat de Commissie derhalve gerechtigd was de werking der aanvankelijk gegeven machtigingen — tot toepassing van uitzonderingsmaatregelen strekkende — te verlengen;

dat ook in zoverre aan hun rechtsgeldigheid geen afbreuk is gedaan;

De vijfde vraag

20 Overwegende dat deze vraag als gevolg van het op de eerste vraag gegeven antwoord, zonder voorwerp is geraakt;

Ten aanzien van de kosten

21 Overwegende dat ten aanzien van de kosten, door de Commissie en door de regering van de Bondsrepubliek Duitsland wegens indiening hunner opmerkingen aan het Hof gemaakt, geen last tot terugbetaling kan worden gegeven, en dat de procedure ten aanzien van partijen in het bodemgeschil als een in de loop van het geding voor de nationale rechter gerezen incident is te beschouwen, zodat deze laatste over de kosten heeft te beslissen;

Gezien de stukken;
Gehoord het rapport van de Rechter-Rapporteur;
Gehoord de mondelinge opmerkingen van verzoekster in het bodemgeschil, van de Commissie van de Europese Gemeenschappen en van de regering van de Bondsrepubliek Duitsland;
Gehoord de conclusie van de Advocaat-Generaal;
Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, met name op de artikelen 8, 38, 177 en 226;
Gelet op de beschikkingen van de Commissie van 30 en 31 oktober 1969 (69/375 en 69/377 EEG) en van 3 en 17 november 1969 (69/392 en 69/410 EEG);
Gelet op het Protocol betreffende het Statuut van het Hof van Justitie van de Europese Economische Gemeenschap;
Gelet op het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen;

HET HOF VAN JUSTITIE,

uitspraak doende inzake de vragen, door het Finanzgericht te Düsseldorf bij beschikking van 15 juli 1970 gesteld, verklaart voor recht:

Bij onderzoek van de gestelde vragen is niet gebleken van gegronde bezwaren tegen de rechtsgeldigheid van de beschikkingen van de Commissie van de Europese Gemeenschappen van 30 en 31 oktober 1969 (69/375 en 69/377 EEG) en van 3 en 17 november 1969 (69/392 en 69/410 EEG).

Aldus gewezen en uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op elf februari negentienhonderdeenenzeventig.

Lecourt Donner Trabucchi
Monaco Mertens de Wilmars Pescatore Kutscher

Luxemburg, elf februari negentienhonderdeenenzeventig.

De Griffier
A. Van Houtte

De President
R. Lecourt